

sos corredors prop de reserves de caça, de nobles i grans senyors; la caça de cabirols, llebres i cervos.²

En l'homònim ·I· potser es tractava d'una reserva de caça del rei carolingi, que després aquest cedex a l'abadia fundada a Sant Cugat. En el ·II· el gran caçador, el Comte de Bna. Berenguer Ramon, té un «veltragar» a la Conca de Barberà, i després ell i el seu bessó R. Bg. II, ja hi tenen dos «veltragars»; es tracta de *veltragar*, subst. apel·latiu: notem l'ús amb article *ipso*, n'hi hagueren un de «gros», i un de «minor» —abans hi tenien un palau, prop del poderós castell d'Anguera—. Fins en el ·III· podria ser que vingués d'un *veltragar* del Comte de Rosselló o del rei Anfós el Cast, que en els SS. XIV-XV havia quedat petrificat com NL.

El que ja no és tan clar es el *Voltregà* d'Osona. Per més que fos també castell senyorial, perquè tampoc s'hi veu clara l'explicació de la terminació -AN, general en les mencions antigues, i des de l'arcaica data de 902. Hauríem pogut pensar que hi hagués dissimilació -r-are > r-ane però costaria de creure que aquesta -n- hi sigui unànime en les mencions antigues, com un fet consumat ja cap a l'any 900. Crec veure clara l'explicació. El nom de *Voltregà* té aquesta arrel certament, però amb formació diferent. El nom d'aquest gos apareix amb term^o femenina, *Vertaba*, en els *Cynegetica* de Grattius, v. 204; això no serà per un fet morfològic del cèltic, encara que hi aparegui amb -b-, deixia del -GH- indoeuropeu; i potser no perquè es tracti verament de l'animal femella,⁴ 30 perquè és també el femení l'únic registrat en les *Notes Tironianes*, gran font del ll. vulgar (*vultraga* en 5 mss., i *vertagra*, en els mss. *H* i *K*: 108.97). Ara bé aquests noms cèltics en -A tingueren una declinació en -ANE, com ho veiem per l'origen del nostre NL *Bagà* < *Bagadan* < BAGAUDANEM, cas complement del nom dels celtes BAGAUDAS d'on també prové el del poble de *Begudà* (millor *Bagudà*, V. aquest art. supra).

No es tracta, doncs, d'un col·lectiu sinó de la petrificació del nom de l'animal mateix VERTRAGANE: aquesta és la base a què ja ens havia conduït l'anàlisi de les mencions medievals de *Voltregà*. Fins sembla que, junt amb aquestes, en concurrència, s'hi usà per al NL, la forma del primitiu VERTRAGUS que apareix intacta esporàdicament en la menció 957, amb -RTR- i amb -u- Una mena de personificació animada del castell: el castell on els senyors devien criar molts *vertragos*.

Certament això, però crec que hi contribuï un ús 50 simbòlic. Car és sabut que el *veltro* fou usat a l'E. Mj., molt emfàticament amb un tal valor simbòlic. Recordem el solemne començ que dona Dante a la *D. Comedia* «La Lupa - molti son gli animali a cui s'ammoglia / e più saranno..., infin che'l VELTRO / 55 verrà, che la farà morir con doglia: / questi non ciberà

terra ne peltro / --- / e sua nazione sarà tra feltro e feltro» (Inf. I, v. 101). *Il Veltro* és Crist, que matarà la *Lloba* diabòlica, i bandejarà «gli animali», els déus pagans que li feien seguici, d'un cap («feltro») a l'altre del món. (I encara en Purg. IX, 59 hi fa al·lusió).

Els fundadors remots del castell de VERTRAGANE que plantaven cara als moros en temps de Carlemany i Lluís el Piadós, degueren posar llur fortalesa sota l'ègida del *Veltro* redemptor, que tornava respectable llur passió cinegètica.

Així acabem de convence'ns d'aquesta etimologia i descartar l'alternativa d'un NP germànic que em feia dubtar encara en la nota del *DECat.* IX, 385b50-60, temptejant si podia explicar alhora el NL pirinenc *Bestracà*; però no, que aquest ve d'origen ibero-basc sense relació amb *Voltregà*, com ha acabat de provar En Terrado en l'article corresponent.⁵

¹ El salt que fan les nostres dades des de l'a. 964 fins a 1108 és alhora artificios i inevitable. La preciosa doc. de l'Arx. Catedral de Vic que el savi mestre Junyent deixà llegida i estudiada, els senyors canonges vigatans que l'han succeït, ens la deixen fins ara avarament inaccessible. És evident que en el S. XII deu seguir rajant cada cop més copiosa. Però han interromput la publicació abruptament després de l'any 1000. Casolanament savis resten ells, però ens deixen als estudiosos en dejú. La preciosa forma *Vertraga*, que resta hapax, ben cert deuria reaparèixer en els docs. dels anys 1000, hapax decisiu en aquest problema. També ens escruixim de pensar que per mor d'aquesta avarícia, manquem de dades sobre els NLL *Tavertet*, *Solterra*, *Sau*, *Sorreigs*, *Orís* etc., que enclouen problemes capitals de la toponomàstica catalana, i la restitució i desxiframent de la llengua ibèrica. Felicitar l'avenç de la lingüística catalana i hispànica? No interessa a aquests santíssims senyors. Què fa amic Pladevall: per què no s'imposa a aquell august cenacle?— ² Com el Duc d'Illíria en *The Twelfth Night* de Shakespeare, que anirà a caçar el cervo; i en la seva cort compten amb l'essència preciosa que es traurà de la banya del 'hart'.—³ Es derivat de l'ieur. TREGHO 'jo corro', amb el preverbi intensiu cèltic UER- < ieur. UPER = gr. *hypertrokhos* de *trekhein* 'córrer'.— ⁴ D'altra banda, amb aquesta variant cèltica devia confluïr el fet que els antics tendien a presentar la gossa femella com el nom bàsic de l'espècie canina. P. ex. en Teòcrit: «*tai kynes enpolinòruonta*» (Idil·li II, v. 35), traduït per Legrand «les chiens aboient dans la ville: la déesse est dans les carrefours», i «*tan kynas esò kaleson*» «fais rentrer le chien» encomana la mestressa en deixar la casa (Idil·li XV, 43). *Canes infernae* en Horaci; i *canicula* és el nom de la *stella maxima*.— ⁵ Altres NLL provinents de noms cèltics de menes de gossos, són, el fr. prov. *Susa* dels Alps piemont-